

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.1-025.27

DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/15.13>**Зігунов В.М.**

кандидат педагогічних наук, доцент

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5625-7636>**Зігунов Р.В.**

аспірант

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИСТСЬКОГО КЛАСТЕРУ СУМЩИНИ

У статті досліджено туристський потенціал Сумської області щодо формування регіонального туристського кластеру на основі виявлення «точок» виникнення та розвитку локальних туристських кластерів. Дослідження здійснено на основі методу SWOT-аналізу. Висвітлено сильні та слабкі сторони туристського потенціалу Сумського регіону, а також визначено зовнішні та внутрішні можливості й обмеження туристського потенціалу щодо виникнення та розвитку «точок» росту локальних туристських кластерів як базових основ формування регіонального туристського кластеру. Розкрито шляхи підсилення слабких сторін і максимального використання сильних сторін туристського потенціалу Сумської області під час формування регіонального туристського кластеру на основі розроблення та вжиття певних заходів щодо його створення. Визначено основні ознаки процесу формування регіонального туристського кластеру в Сумській області.

Ключові слова: туристський потенціал, туристські ресурси, регіональний туристський кластер, локальний кластер, регіон, територія, область, галузь.

Постановка проблеми. Теорія просторового розвитку пов'язує поняття конкурентоспроможності території з поняттям кластерної організації економіки. Дослідником М. Портером [8] та іншими вченими доведено, що кластерна форма організації господарської діяльності дає можливість створювати конкурентні переваги територій у конкретних галузях регіональної економіки. Туристський кластер розглянуто як систему інтенсивної виробничо-технологічної та інформаційної взаємодії суб'єктів туристського бізнесу та постачальників базових і додаткових послуг у процесі створення туристського продукту кластеру.

Світовий досвід свідчить про те, що у формуванні туристських кластерів базовою основою їх створення й розвитку виступає туристський потенціал конкретної території, який засновується на туристських ресурсах, їх оптимальному використанні та можливостях туристської інфраструктури.

У контексті формування регіонального туристського кластеру Сумської області зазначимо, що саме впровадження кластерної форми організації господарської діяльності в туристську галузь дасть змогу сконцентрувати туристські ресурси, їх привабливість, можливості туристської інфраструктури та зусилля органів державної і місцевої влади та інших суб'єктів туристської діяльності регіону на визначенні територій об'єднаних територіальних громад (ОТГ) з більш наявним туристським потенціалом, які стануть «точками» виникнення та створення локальних туристських кластерів як базових основ під час формування регіонального туристського кластеру Сумської області.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу дослідження складають наукові праці таких учених, як І.О. Дегтярьова [2], А.Г. Охріменко [7], С.І. Соколенко [10], А.А. Мазаракі [13], О.О. Маслак [6], О.М. Кальченко [3]. Особливо слід виділити такого вченого, як С.І. Соколенко [11], який вперше у професійній літературі надав визначення поняття «туристський кластер». У напрацюваннях А.А. Мазаракі [13] та інших учених обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування та розвитку туристичних кластерів. Питання реалізації у наукових дослідженнях SWOT-аналізу як важливого інструменту стратегічного планування знайшло відображення у публікаціях багатьох вітчизняних учених, таких як І.М. Тесленок [12], З.С. Шершньова, О.М. Шляхта [14]. Застосування методу експертного оцінювання, а саме SWOT-аналізу, у нашому дослідженні дасть можливості для визначення напрямів розроблення програми заходів щодо «точок» виникнення та росту локальних туристських кластерів як основи формування регіонального туристського кластеру Сумської області. Нині у напрацюваннях учених і практиків України не висвітлена проблема формування та розвитку регіонального туристського кластеру Сумської області.

Мега статті полягає у визначенні «точок» росту розвитку локальних туристських кластерів як базових основ у формуванні регіонального туристського кластеру Сумської області.

Виклад основного матеріалу. Нами здійснено SWOT-аналіз стану та перспектив туристського потенціалу території Сумської області щодо формування регіонального туристського кластеру.

Результати проведеного SWOT-аналізу показали таке. Наявні такі сильні сторони. Кількість заповідно-рекреаційних об'єктів в Сумській області станом на 1 листопада 2020 року становить 291 об'єкт загальною площею 178 595,6 га, що становить 7,49 від площі області (показник заповідності). Мережа природно-заповідних об'єктів включає 19 об'єктів загальнодержавного значення площею 50,5 тис. га (26%) та 272 об'єкти місцевого значення площею 128 тис. га (74%) [9]. Унікальними природно-заповідними об'єктами є Деснянсько-старогутський національний парк, Гетьманський національний парк, заповідник «Михайлівська ціліна», Сеймський регіональний ландшафтний парк, заказники Баний яр, Андріяшівсько-Гудимівський, Бакіровський, Кліментовський (всього – 10), пам'ятки природи Яблуні-колонія, Шеліховське озеро, Могрицькі мелові кар'єри, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення Кияницький і Тростянецький.

У гідрографічному аспекті Сумська область розташована в межах лівобережжя р. Дніпра, по території Сумщини протікає 132 річки. Річки області належить до басейну лівобережних Дніпра, а саме притоків Десни (45,5%), Сули (18,6%), Псла (23,4%) та Ворскли (12,5%). Річкова мережа області включає одну велику річку – Десну, що протікає по межі Сумської та Чернігівської областей упродовж 37 км, та середні річки, такі як Сейм, Клевень, Сула, Псел, Хорол і Ворскла; їх загальна довжина становить 801 км. До штучних водойм у Сумській області належать водосховища та ставки. В області налічується 42 водосховища загальним об'ємом 94,57 млн. м³ та 2 192 ставки загальним об'ємом 125,97 млн. м³. П'ять руслових водосховищ розташовані на середніх ріках: чотири розташовані на Пслі, а одне – на Ворсклі. Решта водосховищ розташовані на малих річках та струмках (29 із них є русловими, 8 – заплавними). Озера, що розташовані на низьких надзаплавних терасах, також являють собою залишки давніх річищ, а саме давні стариці. Більшість озер у Сумській області має невелику площу водного дзеркала, а саме до 10 га. Озер площею водного дзеркала понад 10 га налічується 25. Забезпечення водними ресурсами районів Сумської області достатнє та порівняно рівномірне. Річки Десна і Сейм, Псел і Ворскла найбільш освоєні в туристсько-рекреаційному аспекті [1]. Територія Сумської області представлена достатньою кількістю мінеральних вод, таких як железісти води (марка «Вакілівське»), гідрокарбонатні та сульфатногідрокарбонатні (марки «Галатея», «Глухівська», «Іволжанська», «Конотопська», «Кролевецька», «Оазис», «Тростянецька», «Сумська джерельна»), які можуть сприяти розвитку лікувально-оздоровчого туризму в регіоні [5]. Необмежені природно-рекреаційні ресурси Сумщини з огляду на їх екологічну не забрудненість, мальовничість яружно-балкового рельєфу, пейзажів лісостепової зони і долини річок, помірно-континентальний клімат – все це є сприятливими чинниками для розвитку регіонального туристського кластеру.

Сумська область має достатню кількість унікальних туристично-рекреаційних об'єктів (монастирі, церкви, пам'ятки архітектури тощо), а саме відомі об'єкти, які входять до «Семи чудес Сумщини», такі як Пам'ятник мамонту (с. Кулішівка Недригайлівська

ОТГ), Круглий двір (Тростянецька ОТГ), Софронівський монастир (Путивльська ОТГ), Посульські кургани (Роменська ОТГ), Трьох-Анастасіївська церква (Глухівська ОТГ), Поле Конотопської битви (с. Шаповалівка Конотопська ОТГ), Свято-Покровський собор (Охтирська ОТГ).

В Сумській області на 2017 рік знаходилось 52 заклади колективного розміщення, з них 33 готелі, 15 мотелів, 3 кемпінги, 1 туристська база, 1 санаторій, 2 дитячі санаторії, 3 санаторії-профілакторії, 10 баз відпочинку, що свідчить про достатність виникнення та створення локальних туристських кластерів на території Сумської області [4].

Більша частина території Сумської області лежить у межах Придніпровської низовини, крайня північна частина – в межах Поліської низовини, на сході й північному сході розташовані відроги Середньо-Руської височини. Вищезазначені природні й антропогенні ресурси Сумського регіону можуть стати «точками росту» місцевого туризму в сільських та міських ОТГ саме в розвитку подієвого, активного (водного, велосипедного, лижного, гірськолижного), пізнавального, сільського туризму та туризму за інтересами споживачів (мисливства, рибальства тощо).

До слабких сторін можна віднести незадовільний стан багатьох пам'яток природи, історії, культури, архітектури; низький рівень розвитку туристичної інфраструктури та транспортної доступності до багатьох туристських об'єктів, матеріально-технічної бази, недостатню кількість об'єктів готельного господарства та розроблених туристичних маршрутів; низький рівень благоустрою туристських дестинацій та рекреаційних зон і маршрутів для подієвого, сільського, екологічного та активного туризму (дельтапланеризм, велосипеди, байдарки, лижи), неточність інформаційного забезпечення для туристів, невідповідність якості туристсько-рекреаційних послуг міжнародним стандартам, відсутність системної туристської реклами та брендуння туристських дестинацій ОТГ Сумського регіону загалом.

Крім сильних і слабких сторін стану туристського потенціалу Сумщини, нами були оцінені внутрішні й зовнішні можливості, обмеження та перспективи виникнення й розвитку локальних туристських кластерів.

Зовнішніми можливостями є застосування технології стратегічного моделювання системи управління розвитком регіонального туризму, створення стратегії кластерного розвитку регіонального туризму на основі визначених «точок» росту локальних туристських кластерів на територіях ОТГ, залучення інвестицій у розвиток локальних туристських кластерів, використання світового досвіду у створенні та розвитку локальних туристських кластерів, дослідження та ефективне використання туристського потенціалу ОТГ, проведення науково-обґрунтованого економічного аналізу туристських ресурсів ОТГ.

Зовнішніми обмеженнями є недосконале податкове законодавство щодо розвитку локального та регіонального туризму; обмежене бюджетне фінансування локального та регіонального туризму; наявність адміністративних бар'єрів на шляху становлення та розвитку регіонального й локального туризму (реєстрація, ліцензування, сертифікація, регулювання орендних відносин); відсутність чітких механізмів реалізації

державної політики щодо підтримки туристського бізнесу на рівні регіону та ОТГ.

Внутрішніми можливостями є зменшення регуляторного тиску та податкова підтримка суб'єктів туристського бізнесу у регіоні, особливо в ОТГ, створення спеціальних страхових відносин у туристському бізнесі регіону (гарантійна підтримка), розроблення програм пільгового кредитування суб'єктів туристського бізнесу регіону, покращення діючої системи обслуговування екскурсантів і туристів.

Внутрішніми обмеженнями є недооцінка органами державної влади та органами місцевого самоврядування значення туризму у розвитку регіону й ОТГ, низький рівень підготовки управлінських кадрів в системі управління розвитком регіонального та локального туризму, складність інвестиційного клімату щодо розвитку бізнесу у сфері регіонального та локального туризму, неспроможність прийняття узгоджених рішень у сфері регіонального й локального туризму на рівні держави, області, створених районів і ОТГ, відсутність можливостей ОТГ під час прийняття зовнішньої фінансової допомоги (брак знань, досвіду тощо).

Проведений SWOT-аналіз засвідчує, що Сумська область має достатній туристський потенціал для формування регіонального туристського кластеру на основі створення й розвитку локальних кластерів на територіях ОТГ, але для його створення та ефективного розвитку слід розробити та впровадити чітку стратегію розвитку регіонального туризму на основі кластерного підходу.

Наступним етапом SWOT-аналізу у нашому дослідженні є визначення шляхів підсилення слабких сторін і максимального використання сильних сторін туристського потенціалу Сумської області під час формування регіонального туристського кластеру.

Сучасні стратегічні орієнтири щодо формування регіонального туристського кластеру в Сумській області перш за все мають спиратись на туристський потенціал територій ОТГ, тобто на створення та розвиток локальних туристських кластерів. Для створення та розвитку локальних туристських кластерів нами пропонується такий комплекс заходів.

Заходами для розвитку міських локальних туристських кластерів в Сумській області є такі: розроблення та створення локальних туристських кластерів в Сумській області на базі міських ОТГ (Сумська, Глухівська, Конопська), які мають достатній туристський потенціал і велику привабливість туристських об'єктів та повний комплекс туристських послуг (проживання, харчування, культурно-побутове обслуговування, транспортне обслуговування, система розваг та екскурсійного обслуговування, система довідково-інформаційного забезпечення); розроблення та впровадження нових туристичних продуктів різноманітного характеру, які розраховані на різні сегменти туристського ринку; створення та впровадження системи рекламних акцій і заходів щодо популяризації туристських об'єктів на територіях ОТГ і загалом Сумської області, створення та розвиток видів туристських ринків регіону.

Заходами щодо створення та розвитку локальних сільських та екологічних туристських кластерів в Сумській області є такі: визначення в Сумській області пілотних територій ОТГ (Путивльська, Тростянецька, Ахтирська, Кроловецька, Шостинська, Роменська),

національних парків (Деснянсько-старогутський, Гетьманський) та ландшафтного парку (Сеймський) для формування й розвитку локальних кластерів з подієвого, екологічного, сільського та активного туризму; запровадження реєстру власників садіб сільського туризму; розроблення критеріїв оцінювання категорії садіб сільського та екологічного туризму; запровадження проведення регіональних науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів, презентацій з питань розвитку туристських кластерів у сільській місцевості та в заповідно-рекреаційних зонах.

Заходами щодо створення та розвитку локальних кластерів з активного туризму є такі: впровадження на території Сумської області зонування та проєктування територій, перспективних для розвитку активного туризму (Сумська, Путивльська, Кириківська, Тростянецька, Ахтирська, Роменська, Шостинська, Кроловецька ОТГ); розроблення та впровадження для визначених видів туризму в регіоні туристських маршрутів; проведення маркування та сертифікації впроваджених туристських маршрутів з водного, велосипедного, лижного туризму та в локальних центрах гірськолижного туризму; створення відповідної інфраструктури на маршрутах з водного, велосипедного, лижного туризму та в локальних центрах гірськолижного туризму; створення на базі закладу вищої освіти регіонального центру з професійної підготовки фахівців туристського супроводу на маршрутах активного туризму.

Заходами щодо розвитку загальної туристської інфраструктури регіонального туристського кластеру в Сумській області є такі: інвентаризація матеріально-технічної бази регіонального туризму, туристської транспортної інфраструктури та стану туристських об'єктів на територіях ОТГ Сумського регіону; природоохоронні заходи задля покращення екологічної ситуації в місцях перебування туристських об'єктів на територіях ОТГ; інвентаризація наявних туристсько-рекреаційних територій для короткотермінового відпочинку та закладів розміщення для короткотермінового перебування туристів; аналіз потреб потенційних туристів задля забезпечення достатньої кількості місць для короткотривалого відпочинку; створення та облаштування туристсько-рекреаційних зон для масового відпочинку на берегах річок, водосховищ, озер та лісних масивів, які розташовані на територіях ОТГ; розроблення та впровадження в туристських дестинаціях ОТГ мережі різноманітних туристських маршрутів, а саме пішохідних рекреаційних та екологічних стежок, спортивних і пригодницьких трас; визначення в туристських дестинаціях Сумського регіону центрів подієвого туризму; розроблення та вжиття комплексу заходів зі збереження та очищення водойм Сумської області, які придатні для розвитку водного туризму в регіоні; проведення ремонту та облаштування автошляхів, обладнання їх сучасними технічними засобами організації та безпеки руху; створення та модернізація мережі туристсько-рекреаційних куточків поблизу автомагістралей, облаштування їх місцями для відпочинку автотуристів.

Заходами щодо розвитку інфраструктури закладів розміщення регіонального туристського кластеру в Сумській області є такі: проведення інвентаризації об'єктів готельного господарства області за такими

параметрами, як наявність та комфортність закладів розміщення, їх рентабельність, цінова політика, характер клієнтури та ритмічність завантаженості, задля комплексного аналізу відповідності закладів розміщення, тобто наявної пропозиції, наявному та потенційному попиту на готельний продукт; стимулювання розбудови малих приватних готелів (хостелів) для обслуговування масового туриста під час вжиття заходів подієвого туризму у місцевих туристських дестинаціях; сприяння розвитку мережі малих приватних готелів уздовж туристичних маршрутів активного, екологічного та сільського туризму; сприяння забезпеченню закладів розміщення якісним телекомунікаційним зв'язком та інтернет-послугами.

Заходами щодо кадрового забезпечення розвитку регіонального туристського кластеру в Сумській області є такі: створення регіонального центру професійної підготовки, перепідготовки та підвищення атестації (тренінги, курси, семінари, стажування, навчально-тренувальні подорожі) фахівців з активного, екологічного, подієвого та сільського туризму на основі кластерного підходу, для чого слід у наявних державних закладах вищої освіти (Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка, Національний аграрний університет) впровадити відповідні освітні програми з розвитку регіонального туризму («Активний туризм», «Сільський туризм», «Екологічний туризм», «Подієвий туризм») на освітніх ступенях «Бакалавр з туризму» та «Магістр з туризму».

Заходами щодо рекламного та інформаційного забезпечення розвитку регіонального туристського кластеру в Сумській області є такі: впровадження комплексу рекламних та PR-компаній у вітчизняній пресі, на радіо й телебаченні задля формування іміджу Сумської області як одного з найсприятливіших туристсько-рекреаційних регіонів України; сприяння створенню інформаційно-туристичних центрів ОТГ та рекламно-інформаційних пунктів на залізничних вокзалах та автовокзалах регіону; модернізація діючих та створення нових рекламно-інформаційних джерел («Сумщина туристична», «Край, який надихає», «Активний туризм Сумщини», «Подієвий туризм Сумського регіону», «Сумські екологічні стежки», «Сільський туризм Сумщини»); стимулювання розроблення та впровадження туристських сайтів і порталів в мережу Інтернет (про об'єкти та послуги у сфері туризму Сумської області з можливостями вибору та замовлення відповідних туристських продуктів у суб'єктів туристського бізнесу) та регіональну туристську статистику (перегляд статистичної методології та практики в галузі туристської діяльності відповідно до вимог міжнародних статистичних стандартів та рекомендацій міжнародних організацій).

Заходами щодо організаційно-управлінського забезпечення розвитку регіонального туристського кластеру в Сумській області є такі: створення рекомендацій щодо удосконалення наявної нормативно-правової бази галузі туризму в регіоні з питань оподаткування, захисту, безпеки туристів та страхування; сприяння підвищенню ефективності функціонування суб'єктів туристського бізнесу регіону шляхом створення більш сприятливих умов господарювання (зниження податкового тиску, надання їм відповідної фінансової незалежності, запровадження

гнучких систем платежів за використання туристських ресурсів); проведення сертифікації туристичних послуг та послуг харчування, які надаються в закладах розміщення туристів; створення координаційного центру для захисту діяльності суб'єктів туристського кластеру і координації спільної бізнесової діяльності.

Отже, на створення локальних туристських кластерів на територіях ОТГ регіону впливають зв'язки між суб'єктами туристського кластеру, до яких належать коопераційні зв'язки між суб'єктами туристського кластеру, які виробляють однотипну туристську послугу (заклади розміщення, харчування, дозвілля, транспортне забезпечення), коопераційні зв'язки між суб'єктами туристського бізнесу, які виробляють неоднотипні туристські послуги, що формують комплексний туристський продукт, зв'язки між туристськими об'єктами території ОТГ та суб'єктами туристського бізнесу, зв'язки між суб'єктами туристського бізнесу з органами державної влади та органами місцевого самоврядування і з науково-дослідними закладами, зв'язки між суб'єктами туристського бізнесу та державними структурами управління та управлінськими структурами органів місцевого самоврядування.

Така кооперативна взаємодія в рамках туристського кластеру дає змогу суб'єктам кластеру сформувати конкурентну перевагу по відношенню до суб'єктів туристського бізнесу, які не входять до кластеру. Така взаємодія суб'єктів туристського бізнесу створює конкурентоспроможний туристський продукт та економічну взаємовигоду всіх членів туристського кластеру. Однак процес формування та розвитку регіонального туристського кластеру може обмежуватися такими факторами, як економічні, інфраструктурні, географічні, соціальні, інституціональні.

В Сумській області обмежувальними факторами для формування регіонального туристського кластеру, на нашу думку, є відсутність належної кооперації між суб'єктами туристського бізнесу; недостатність і недосконалість структур туристської інфраструктури та низька якість туристських сервісних послуг; відсутність у регіоні туристських продуктів, які б задовольняли потреби туристів та екскурсантів в сучасних умовах життя української спільноти, відсутність взаємодії суб'єктів туристської діяльності під час створення регіонального туристського продукту, відсутність нормативно-правової бази щодо створення туристських кластерів в регіоні.

Процес формування регіонального туристського кластеру в Сумській області, на нашу думку, визначається такими ознаками.

1) Просторові ознаки – це локалізація та концентрація суб'єктів туристського бізнесу на території ОТГ, туристський поділ праці в кластері, розроблення різноманітних туристських маршрутів на основі наявності туристських об'єктів на території ОТГ, розроблення інноваційних туристських продуктів та модернізація діючих туристських продуктів і сервісних послуг.

2) Економічні ознаки – це збільшення частки туристських послуг у структурі платних послуг території ОТГ і регіону загалом, створення зовнішніх та внутрішніх коопераційних зв'язків між потенційними суб'єктами майбутнього туристського кластеру, активізація внутрішніх та зовнішніх зв'язків між суб'єктами діючих туристських

кластерів в регіоні, стимулювання створення та розвитку туристських кластерів на території регіону.

3) Соціальні ознаки – це можливість вибору різноманітних видів відпочинку на території регіону, зростання числа зайнятості населення регіону у сфері туристського бізнесу, професійна підготовка фахівців для сфери регіонального туризму, формування ринку туристських трудових ресурсів.

4) Функціональні ознаки – це наявність на території ОТГ регіону унікальних природних ресурсів та об'єктів, історичних об'єктів, пам'яток культури, народного мистецтва та соціокультурної інфраструктури, можливість розвитку на територіях ОТГ регіону подієвого, активного, екологічного та сільського туризму, формування ефективного бізнесового та науково-інноваційного клімату у сфері регіонального туристського бізнесу.

5) Інституційні ознаки – це активна взаємодія суб'єктів туристського бізнесу з органами державної влади й місцевого самоврядування та науково-дослідними установами й громадською спільнотою, формування державно-приватного партнерства в регіоні щодо створення локальних туристських кластерів в ОТГ, створення інноваційних туристських брендів локальних кластерів ОТГ регіону, стан та розвиток маркетингової діяльності суб'єктів туристського бізнесу, які входять у структуру локальних туристських кластерів.

6) Інфраструктурні ознаки – це стан та розвиток загальної інфраструктури в регіоні та ОТГ (соціальна, дорожня, транспортна, інженерна, екологічна тощо), стан та розвиток туристської інфраструктури (спеціальна дорожньо-транспортна, закладів розміщення, харчування, дозвілля тощо).

Отже, проведений аналіз дає змогу зробити висновок про те, що наявний туристський потенціал Сумської області має великі можливості щодо розроблення, створення та розвитку локальних туристських кластерів на територіях ОТГ, які будуть «точками» росту у формуванні регіонального туристського кластеру.

Висновки. Необхідно відзначити, що для розвитку регіонального туризму на рівні законодавчої та виконавчої влади України потрібно швидке оновлення та прийняття пакета стратегічних документів щодо розвитку економіки держави, економіки області, субрегіону (району) та економіки ОТГ. Сьогодні після проведеної адміністративно-територіальної реформи в нашій країні виникла потреба у створенні, вдосконаленні та впровадженні нових нормативно-правових документів, які будуть регламентувати та визначати стратегічні напрями розвитку регіонального туризму в Україні на основі кластерного підходу. Для формування регіонального туристського кластеру Сумської області потрібні покращення інфраструктури та технологій обслуговування туристів за вищезазначеними компонентами, такими як готельне господарство, сфера активного відпочинку та екскурсійного обслуговування, транспортна доступність до туристських об'єктів, сервіс закладів розміщення та харчування, інформаційне обслуговування туристів, регіональна система просування регіонального туристського продукту на туристських ринках України, управлінських кадрів у сфері туризму в органах регіональної державної влади та місцевого самоврядування. Подальші дослідження потрібно проводити для розроблення ефективної нормативно-правової бази регіону щодо кластеризації туристської галузі в Сумській області.

Список використаних джерел:

1. *Водні ресурси Сумської області*. Регіональний офіс водних ресурсів у Сумській області. URL: <http://www.sumyvodres.davr.gov.ua> (дата звернення: 18.11.2020).
2. Дегтярьова І.О. Туристичні кластери як напрям регулювання туристичного бізнесу. URL: http://www.bsos.in.ua/journals/28_1_2018 (дата звернення: 19.11.2020).
3. Кальченко О.М. Кластеризація в туристській галузі. *Вісник Чернігівського технологічного університету*. 2009. № 39. С. 186–195.
4. Колективні заходи розміщення в Україні у 2017 р. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/05/zb_kzr_2017.pdf (дата звернення: 27.11.2020).
5. Корнус О.Г., Корнус А.О., Лебедь Ю.В. Ресурси лікувально-оздоровчого туризму в Сумській області. *Наукові записки СумДПУ ім. А.С.Макаренка. Географічні науки*. 2016. Вип. 7. С. 113–120. URL: repository.sspu.sumy.ua/bitstream/Kornus_Kornus (дата звернення: 20.11.2020).
6. Маслак О.О. Формування та розвиток систем кластеризації національної економіки : дис. ... докт. екон. наук : спец. 08.00.03. Львів, 2019. 581 с.
7. Охріменко А.Г. Національна туристична система : монографія. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2019. 592 с.
8. Портер М. Конкуренція / пер. с англ. Москва : ІД «Вільямс», 2005. С. 221–238.
9. Природно-заповідний фонд Сумської області. URL: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-18> (дата звернення: 19.11.2020).
10. Соколенко С.І. Кластери в глобальній економіці : монографія. Київ : Логос, 2004. 848 с.
11. Соколенко С.І. Стратегія конкурентоспроможності України на основі інтеграційних систем – кластерів. Севастополь : Рібест, 2006. 37 с.
12. Тесленок І.М., Кримська Л.О. Стратегічний аналіз зовнішнього середовища в системі управління промисловим підприємством : монографія. Запоріжжя : ЗНТУ, 2012. 109 с.
13. Туристичні кластери : монографія / за заг. ред. А.А.Мазаракі. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2018. 184 с.
14. Шляхта О.М. SWOT-аналіз як інструмент стратегічного менеджменту підприємства. *Економічний простір*. 2012. Вип. 68. С. 301–309. URL: http://nbuv.gov.ua/ujm/ecpros_2012_68_35 (дата звернення: 19.11.2020).

References:

1. Vodni resursy Sumsjkoji oblasti [Water resources of Sumy region]. Regionalnyj ofis vodnykh resursiv u Sumsjkij oblasti. URL: <http://www.sumyvodres.davr.gov.ua> (accessed 18 November 2020).

2. Deghtjarjova I.O. (2018) Turystychni klasteri jak naprjam rehuljuvannja turystychnogho biznesu [Tourist clusters as a direction of regulation of tourist business]. URL: http://www.bses.in.ua/journals/28_1_2018 (accessed 19 November 2020).
3. Kaljchenko O.M. (2009) Klasteryzacija v turystyckij ghaluzi [Clustering in the tourism industry]. *Visnyk Chernihivskogho tekhnologichnogho universy'tetu*, no. 39, pp. 186–195.
4. Kollectyvnij zakhody rozmishhennja v Ukrajinu u 2017 (2017) [Collective accommodation measures in Ukraine in 2017]. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/05/zb_kzr_2017.pdf http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/05/zb_kzr_2017.pdf (accessed 27 November 2020).
5. Kornus O.Gh., Kornus A.O., Lebedj Ju.V. (2016) Resursy likovaljno-ozdorovchogho turizmu v Sums'kij oblasti [Resources of medical and health tourism in Sumy region]. *Naukovi zapysky SumDPU im. A.S. Makarenka. Gheografichni nauky*, vol. 7, pp. 113–120. URL: repository.sspu.sumy.ua/bitstream/Kornus_Kornus (accessed 20 November 2020).
6. Maslak O.O. (2019) Formuvannja ta rozvytok system klasteryzaciji nacionalnoji ekonomiky [Formation and development of clustering systems of the national economy] (PhD Thesis), Lviv: National University "Lviv Polytechnic".
7. Okhrimenko A.Gh. (2019) Nacionaljna turystychna systema: monohrafija [National tourist system]. Kyiv: Kyiv. nac. torgh.-ekon. un-t. (in Ukrainian)
8. Porter M. (2005). Konkurencija [Competition]. Moscow: "Vylyjams". (in Russian)
9. Pryrodno-zapovidnyj fond Sums'koji oblasti [Nature Reserve Fund of Sumy region]. URL: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-18> (accessed 19 November 2020).
10. Sokolenko S.I. (2004) Klasteri v ghalobal'nij ekonomici: monohrafija [Clusters in the global economy]. Kyiv: Loghos. (in Ukrainian)
11. Sokolenko S.I. (2006) Strateghija konkurentospromozhnosti Ukrajinu na osnovi integracijnikh system – klasteriv [Competitiveness strategy of Ukraine on the basis of integration systems – clusters]. Sevastopol: Ribest. (in Ukrainian)
12. Teslenok I.M., Kryms'ka L.O. (2012) Strateghichnyj analiz zovnishnjogho seredovyshha v systemi upravlinnja promyslovym pidpryjemstvom: monohrafija [Strategic analysis of the external environment in the management system of an industrial enterprise]. Zaporizhzhja: ZNTU. (in Ukrainian)
13. Mazaraki A.A. (ed.) (2018) Turystychni klasteri: monohrafija [Tourist clusters]. Kyiv: Kyiv. nac. torgh.-ekon. un-t. (in Ukrainian)
14. Shljakhta O.M. (2012) SWOT-analiz jak instrument strateghichnogho menedzhmentu pidpryjemstva [SWOT-analysis as a tool for strategic management of an enterprise]. *Ekonomichnyj prostir. Prydniprov's'ka derzhavna akademija budivnytva ta arkhitektury*, vol. 68, pp. 301–309. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2012_68_35 (accessed 19 November 2020).

Zigunov Vasil, Zigunov Roman

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

FORMATION OF A REGIONAL TOURIST CLUSTER FOR THE SUMY REGION

The aim of the article is to study the tourist potential of Sumy region for the formation of a regional tourist cluster based on the identification of "points" of origin and development of local tourist clusters. The importance of the tourist potential of the territory in the formation of tourist clusters has been proven by world practice. The tourist potential of Sumy region is studied on the basis of the tourist resources of the region and the possibilities of the former united territorial communities. In the study of the tourist potential of Sumy region is carried out on the basis of the method of SWOT-analysis. Weaknesses and strengths of the tourist potential of the region are studied. The strengths of the nature reserve fund, water and tourist and recreational resources are identified and the state of accommodation facilities is revealed. The characteristics of the weaknesses of the tourist potential are given, namely: the low level of the general and tourist infrastructure and improvement of tourist objects is determined. The article identifies external and internal opportunities and limitations of the tourist potential of Sumy region on the emergence and development of "growth points" of local tourism clusters as a basic basis for the formation of a regional tourism cluster. The article identifies ways to strengthen the weaknesses and maximize the strengths of the tourist potential of Sumy region in the formation of a regional tourism cluster based on the development and implementation of certain measures to create: urban local tourism clusters, environmental and rural tourism local clusters, general and tourist infrastructure; institutions of collective placement, provision of advertising and information process of cluster formation, process of improvement of personnel potential in the tourist branch of the region, organizational and managerial support of the tourist branch. The main features of the process of formation of a regional tourist cluster in Sumy region, which include infrastructural, institutional, functional, spatial, social and economic, are identified.

Key words: *tourist potential, tourist resources, regional tourist cluster, local cluster, region, territory, region, branch.*

JEL classification: L83